

Reeën in de AW-duinen *noodzaak voor beheer?*

ED COUSIN

Al meer dan dertig jaar zijn reeën een vertrouwde verschijning in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Zij hebben in die tijd een belangrijke plaats in het ecosysteem van deze duinen verworven en een ontmoeting in het veld staat hoog op de verlanglijst van de duinbezoekers.

De populatie is in die dertig jaar fors gegroeid. Waren er aanvankelijk niet meer dan enkele immigranten uit meer oostelijk gelegen gebieden, nadat er enkele exemplaren waren uitgezet groeide het aantal in de loop der jaren uit tot enkele honderden. Van beheer was in die beginperiode nog geen sprake. Pas in het begin van de jaren zeventig, toen beheerders en publiek gekonfronteerd werden met massale sterfte aan het einde van de winter, is er beheersjacht ingesteld (1). De noodzaak voor deze beheersjacht staat thans ter discussie naar aanleiding van vragen in de gemeenteraad van Amsterdam (2). Deze vragen zijn aanleiding voor Gemeentewaterleidingen om met gedegen onderzoek te zoeken naar antwoorden.

Reeën en beheersjacht

Lang niet alle duingebieden van Nederland hebben deze grazers binnen hun grenzen. Op Schouwen en Ameland komen kleinere populaties voor en van de vastelandsduinen herbergen alleen de duinen van Zuid-Kennemerland een populatie (3). Tussen deze populaties en de populaties in het binnenland vindt waarschijnlijk nauwelijks uitwisseling plaats. De dichtstbijzijnde soortgenoten voor de Zuid-Kennemerlandse reeën leven rond het Naardermeer. In het verleden werden wel incidenteel reeën in het

Amsterdamse Bos gesignaleerd. De reeën, die na de oorlog zwerfend in de AWD werden aangetroffen, hebben deze route waarschijnlijk gebruikt. Door voortgeschreden versnippering is deze verbindingroute een gevaarlijk en waarschijnlijk onbegaanbaar pad geworden.

Toch heeft zich in de AWD een forse populatie kunnen ontwikkelen. De stamvaders zijn de eerder genoemde zwervers en enkele - door de toenmalige jachthouders uitgezette - dieren. De populatie groeide zo voorspoedig dat al aan het eind van de jaren zestig rasters ter bescherming van de aangrenzende bollenvelden geplaatst moesten worden. En daarmee werd de isolatie van de "waterleiding"-reeën compleet. Binnen de rasters werden in de daaropvolgende jaren steeds meer dode en ernstig verzwakte dieren aangetroffen. De vele vragen van het publiek en de toen heersende gedachte over beheer hebben er toe geleid dat de reeën fors in aantal werden teruggebracht tot een populatie van ca. 160 dieren in het voorjaar, een aantal dat later werd bijgesteld tot ca. 200 in verband met de veranderde terreinomstandigheden. Sinds die tijd zijn er geen discussies meer over stervende reeën, maar wel over jacht als beheersvorm.

De vraag of jacht als beheersvorm in de huidige omstandigheden nodig is, is moeilijk. Wat is nodig? Beheer wordt over het algemeen toegepast als door beperkende omstandigheden - al dan niet rechtstreeks door de mens veroorzaakt - natuurlijke processen bijgestuurd moeten worden. Beperkende omstandigheden zijn de bekende V's: verstoring, versnippering, verzuring en vermeting. Beheer wordt ook wel toegepast om bepaalde waardevolle natuurelementen in stand te houden, het patroonbeheer. De vraag of beheersjacht nodig is, kan daar-



Reeën komen in de AW-duinen in grote aantallen voor (foto: GWA).



Reebok in de sneeuw (foto: Jacques van der Neut).

om beter anders gesteld te worden. Is er in dit geval sprake van één van de V's en is beheersjacht dan een juist beheersmiddel? En is beheersjacht nodig om de reeën als waardevol natuurelement in stand te houden?

Het onderzoek

Er is al heel wat onderzocht aan reeën in Nederland. Een aspekt dat tot nu toe echter onderbelicht is gebleven, is de populatiegenetica. En juist in deze situatie waarbij sprake is van een geïsoleerde populatie die is voortgekomen uit een beperkte stamgroep, kan inzicht in de genetische variatie binnen de huidige populatie van belang zijn voor een voorspelling van de populatie-ontwikkeling op langere termijn.

Voor het uitvoeren van het onderzoek is gekozen voor het computermodel VORTEX, waarmee simulaties kunnen worden uitgevoerd onder verschillende gesimuleerde kondities (4). De processen, die in een populatie van beperkte omvang optreden, kunnen met dit computermodel worden nagebootst.

Dit computermodel, dat zijn oorsprong vindt in de dierentuinwereld, waar immers kleine geïsoleerde diergroepen een gegeven zijn, is inmiddels met succes toegepast op verschillende in het wild levende en bedreigde diersoorten. Naast dit genetisch onderzoek, waarbij de reeënpopulatie van de Flevo-polders als referentie dient, wordt gebruik gemaakt van de inventarisatiegegevens die in de AWD sinds het begin van de jaren-70 consequent zijn verzameld. Gegevens over gewichten, aantallen kalveren per geit en geslachtsverhouding worden in de modelstudie betrokken. Werden in voorgaande studies dit soort gegevens vooral gebruikt als kwaliteitsparameters, in deze studie staat de vraag centraal of deze gegevens iets kunnen zeggen over inteeltverschijnselen (5).

De ree als grazer

Reeën zijn "browsers", selectieve grazers die een belangrijk deel van hun voedsel vinden in knoppen en jonge uitlopers van struiken en bomen. Zij hebben dus een heel andere rol dan natuurlijke grazers als konijnen en allerlei insecten en ook een andere rol dan de runderen en schapen, die al enige jaren in het beheer van de AWD worden ingezet (zie het artikel van Ehrenburg in dit blad). Het valt te verwachten dat reeën een forse invloed hebben op bosverjongingsprocessen (6). Omdat natuurlijke bos-

verjonging een speerpunt is in het beleid ten aanzien van duinbossen, zoals bijvoorbeeld bij de omvorming van naaldbossen naar natuurlijk duin(loof)bos, worden in het onderzoek ook deze effecten meegenomen. Daartoe is aansluiting gezocht bij het Nationaal Bosbegrazingsonderzoek, een samenwerkingsproject tussen het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), de Landbouwwuniversiteit Wageningen en het Staring-centrum. De invloed van de huidige populatie op bosverjongingsprocessen, wordt gemeten met behulp van "exclosures" (dit zijn kleine gebieden met een hek er omheen, waar reeën dus niet kunnen grazen). Door extrapolatie wordt vervolgens een voorspelling gemaakt van de invloed van een aantal populatiescenario's, die voortkomen uit de VORTEX-modellering.

Reeën in heel Zuid-Kennemerland?

De beheerders in Zuid-Kennemerland werken sinds enige tijd samen in het beheer van de reeën. Standgegevens worden uitgewisseld en de aanvragen voor afschotvergunningen in het kader van de beheersjacht, worden op elkaar afgestemd. In aansluiting op het hiervoor omschreven onderzoek zal nader onderzoek worden uitgevoerd naar het voorkomen van migratie en de daarvoor beschikbare routes tussen de AWD en de omliggende gebieden. Zoals eerder aangegeven zijn de mogelijkheden voor migratie beperkt door rasters. In het zuiden is migratie mogelijk naar de Blink en terreinen van Staatsbosbeheer rond Noordwijk. In het Noorden zijn de mogelijkheden beperkter. Via de drukke Zandvoortselaan zijn misschien ecologische verbindingen te leggen tussen Koningshof en Duin en Kruidberg. Voor dit onderzoek zullen kalveren gemerkt worden. De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor plannen voor verbetering van de ecologische verbindingen tussen de verschillende natuurgebieden door middel van bijvoorbeeld corridors en wildpassages. Er moeten dan wel voorzieningen getroffen worden om schade aan belangen buiten de natuurgebieden, zoals de bollenteelt en partikulier groen te voorkomen. De discussies over faunabeheer zijn vaak gestrand in discussies over de wenselijkheid van jacht. Gemeentewaterleidingen hoopt met dit onderzoek een aantal nieuwe aspecten van faunabeheer in te brengen, die kunnen bijdragen aan wel overwogen besluiten over het te voeren natuurbeleid als geheel.

Literatuur

1. GEMEENTEWATERLEIDINGEN AMSTERDAM. Nota Natuurbeheer in de Amsterdamse Waterleidingduinen 1990-2000. Gemeentebld 1992, bijlage 1.
2. NOTTIE STADIG EN CLERX, "Beëindigen reeënjacht in de Amsterdamse Waterleidingduinen", nr. 269 28-2-1992.
3. VERSTRAEL, Th. 1991. Afschieten van reeën het gewenste beheer? Duin, jaargang 14, nr. 1.
4. LACY R.C. 1989, VORTEX manual Chigaco Zoological Society.
5. GEMEENTEWATERLEIDINGEN AMSTERDAM 1993. Onderzoeksplan ree.

drs. E.F.H.M. Cousin is hoofd van de afdeling Natuur- en Terreinbeheer bij Gemeentewaterleidingen.